

УДК 340.1; 342.7; 618.3

*Ірина Романівна Іванів,
студентка факультету соціології і права
НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського*

МОМЕНТ ВИНИКНЕННЯ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ: АНАЛІТИЧНО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД

Постановка проблеми. Право на життя відноситься до основоположних немайнових прав людини. Воно є невід'ємним і забезпечується майже всіма існуючими міжнародно-правовими актами та конституціями держав.

Вперше право на життя було проголошено у ст. 3 Загальної декларації ООН про права людини 1948 р., відповідно до якої кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність.

Проблема визначення моменту, з якого виникає життя людини, проблеми його недоторканності й правового захисту, а отже, його юридичних меж, набуває особливої актуальності сьогодні. Загалом комплексне дослідження цієї теми є вельми важливим через те, що від його результатів залежатиме визначення правового становища абортів, терапевтичного клонування, ембріона та його використання для медичних досліджень тощо. Також обрана для дослідження проблема прямо стосується світоглядних, ідеологічних аспектів не тільки правового життя, а й життя суспільства.

Тобто зазначене питання лежить у площині не лише юридичних знань, а й безпосередньо пов'язане з науковими висновками медицини, психології, з догмами релігійного віровчення, християнського зокрема, що є основою світоглядних переконань переважної частини населення України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема права людини на життя досліджувалася широким колом науковців різних галузей знань у найрізноманітніших аспектах, серед яких: поняття життя і правовий статус ембріона, час виникнення людського життя, право на народження, право на штучне переривання вагітності та обґрунтування його заборони тощо. Зокрема, в сучасній українській науці цьому питанню приділено увагу таких учених-правників, як С. Каталейчук, О. Львова, М. Медведєва, Н. Оніщенко та ін. Серед зарубіжних дослідників варто згадати М. Малєсну, Є. Рєзніка, З. Романовську, О. Рогову, А. Соловійова, Т. Водоп'ян, Р. Гревцову, Е. Згрєчча, О. Кашинцеву, К. Левандовські, М. П'єтро, А. Спаньйолу та ін. Також окремі вектори проблеми стали предметом наукових досліджень науковців у галузях: медицини – В. Голіченко, А. Попов, Е. Хант; філософії – В. Бернер, Б. Мацькевич та ін.

Мета статті – аналітично-правовий аналіз моменту виникнення життя людини через призму права на життя.

Основні результати дослідження. Стаття 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права визнає право кожного на життя, додаючи, що це право «має бути захищене законом», а також, що «ніхто не може бути позбавлений життя свавільно». Право на життя також закріплене у ст. 27 Конституції України, де проголошується: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини».

Законодавство України визначає також основні елементи гарантування та захисту права на життя. Зокрема, ст. 281 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) регламентуються такі положення:

- «1. Фізична особа має невід'ємне право на життя.
2. Фізична особа не може бути позбавлена життя.

Фізична особа має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом.

3. Медичні, наукові та інші дослідження можуть проводитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою.

4. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя.

5. Стерилізація може відбутися лише за бажанням повнолітньої фізичної особи. Стерилізація недієздатної фізичної особи за наявності медичних показань може бути проведена лише за згодою її опікуна, з додержанням вимог, встановлених законом.

6. Штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки.

У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведено при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів.

Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством.

7. Повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством».

Водночас поряд із таким визначенням значною прогалиною сучасного українського законодавства є, на нашу думку, відсутність правової регламентації моменту виникнення життя. Українська юридична наука також не надає такого формулювання, що породжує колізію між законодавством і науковими висновками фахівців.

Зазначене виявило потребу у комплексному аналізі не лише юридичної, а й медичної наукової літератури, в якій вивчається проблема моменту виникнення життя людини. Зокрема, ми звернулися до досліджень: Б. Натансона щодо негативних наслідків абортів для життя жінки та того, що відчуває ембріон під час абортів [1]; С. Стеценка, що вивчає біоюриспруденцію і, зокрема, питання початку життя як юридичного і біологічного явища, а саме його наукової статті «Біоюриспруденція як новий напрям правових наукових досліджень» [16]; Л. Красицької, яка розглядає виникнення права на життя з погляду моралі та права у праці «Право громадян України на життя, здоров'я, свободу і особисту недоторканність» [7]; С. Булеци, а саме монографії «Право фізичної особи на життя та здоров'я (порівняльно-правовий аспект)», де вчена характеризує зміст права на життя і способи його реалізації [3]; А. Федорової, яка у своїй праці «Право на життя як невід'ємне природне право людини» досліджує визнання та розвиток права на життя як природного, невід'ємного та невідчужуваного права людини, а також аналізує перше універсальне закріплення права на життя [17].

Аналіз зазначених праць дав змогу нам виокремити три підходи до визначення початку життя людини, відповідно до яких право на життя у людини виникає:

1. З моменту народження. Цей підхід, по суті, відображено в законодавстві України, де людина наділяється правосуб'єктністю з моменту народження.

2. З моменту зачаття. Ця позиція обґрунтовується у праці Б. Островської «Право людини на життя від моменту її народження в контексті права та моралі» таким чином: «Початок життя людини де-юре не збігається з початком її життя де-факто. Це є фатальною помилкою, оскільки людина як біологічна істота розпочинає своє життя (у вигляді ембріону) в утробі матері як із медичної, так і з морально-етичної позицій. Факт народження людини (фізіологічний та юридичний) безпосередньо лише підтверджує її появу в суспільстві як суб'єкта, однак жодним чином не знаменує лише початок її життя. Є хибним юридичне обґрунтування встановлення правосуб'єктності людини лише після її народження з огляду на припущення можливої загибелі плоду, оскільки біологічна смерть людини може настати в будь-який момент її життя (як внутрішньоутробного, так і після її народження)» [12, с. 143].

М. Малєїна, зі свого боку, вважає, що зміст права на життя складається із права на збереження життя (індивідуальності) та права на розпорядження життям [9, с. 62].

3. Життя виникає у різні терміни внутрішньоутробного розвитку. Так, Л. Красицька дотримується теорії, згідно з якою ембріон є живою істотою і перебуває під захистом моралі і закону,

починаючи з появи у нього так званої первинної смужки (зачатка нервової системи), приблизно з 14 дня після зачаття [7, с. 11]. На думку С. Стеценка, більш виправданою виглядає позиція, за якої початком права на життя людини буде визнаний термін життя плоду в 22 тижні. Адже не всі запліднені яйцеклітини, ембріони в подальшому виживають, пристосовуються до умов перебування, дають початок нового життя людини. Водночас плід терміном вагітності в 22 тижні, відповідно до медичних критеріїв, вже володіє багатьма ознаками майбутньої людини. Визнання саме такого періоду внутрішньоутробного розвитку як початку виникнення права на життя видається оптимальним, оскільки свідчитиме про повагу до прав і законних інтересів як плоду, так і матері, в утробі якої він перебуває [16, с. 263].

Окрім цього, на нашу думку, ембріон не є частиною матері й обґрунтовується це медичними фактами: по-перше, ембріон генетично відмінний від матері; по-друге, плацента не вростає в стінку матки – існує плацентарний бар'єр, який не дає більшості захворювань матері проникати через нього, зараження дитини, як правило, може статися тільки з моменту пологів. Також кров матері не може проникнути всередину ембріона, за її складом і групою, генетично кожна клітина, з якої складається ембріон, відрізняється від клітин матері [11].

Беручи до уваги зазначене, можна констатувати, що матір створює такі умови, щоб вразливий ембріон міг розвиватися до того моменту, доки не зможе самостійно виживати у звичайному середовищі.

Прихильником цього підходу є М. Малєїна, яка у своїх працях пише: «Незважаючи на те, що зачата дитина в майбутньому може стати суб'єктом права, напевно чи варто розглядати її як носія правоздатності й суб'єктивних прав ще до народження. Суб'єктивні права можуть виникнути лише в реально існуючого суб'єкта» [9, с. 58–60].

Законодавство України, зокрема, ЦК України, визначає, що особисті немайнові права людини виникають із моменту її народження. Водночас законодавці України стали на позицію захисту прав ненародженої дитини, визначивши в ст. 25 ЦК України, що у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. Так, за ч. 1 ст. 1222 ЦК України можуть бути спадкоємцями особи, зачаті за життя спадкодавця й народжені живими після відкриття спадщини. Тобто особа має право претендувати на отримання спадку лише після свого народження.

Отже, щодо можливості набувати певних прав, то законодавство чітко регламентує, що людина стає правоздатною лише з моменту, коли опиняється у зовнішньому середовищі, тобто після народження, коли дитина відокремлюється від тіла своєї матері.

Як видно, законодавча згадка про початок життя людини в Україні пов'язана з моментом набуття суб'єктивних прав. Водночас, якщо говорити не про час виникнення суб'єктивних прав, а про момент виникнення людського життя, то очевидно, що ця проблема потребує вирішення вже з погляду не лише правової науки, а й передусім медицини та біології. Адже відсутні й юридично закріплені ознаки самого життя як біологічного явища (а не лише як живонародженої людини).

У цьому контексті необхідно звернутися до визначення поняття «життя». Існує багато його визначень. Наприклад, Аристотель визначав життя як «харчування, ріст і старіння». Тревіранус вважав, що життя – це «стійка одноманітність процесів із відмінністю зовнішніх впливів», І. Павлов визначав його як «складний хімічний процес», а О. Опарін – як «особливу, дуже складну форму руху матерії» [5].

Ґрунтуючись на представлених позиціях, можна констатувати, що життя – це одна з форм існування матерії, основні його ознаки полягають у рості, розвитку, розмноженні, обміні речовин, клітинній будові, спадковості, мінливості, еволюції [4].

Утім, визначення саме моменту виникнення життя людини як в юридичному аспекті, так і в площині законотворчої діяльності, залишається поза увагою.

Цю прогалину пропонує заповнити О. Львова шляхом розробки та внесення до Верховної Ради України законопроекту «Про людину», в якому б було відображено офіційну позицію держави щодо таких основних понять та явищ, як людина, життя (його початок і кінець), індивід, особа; зачатий плід (ембріон) та його емоційно-психічна діяльність; природна індивідуальність людини,

стать та ін. З огляду на це до законопроектної роботи у цьому напрямі необхідним є залучення провідних фахівців у галузі медицини, генетики, біології, психології, права тощо з метою надання ними професійних обґрунтованих висновків [8, с. 116–117].

У наукових правових і медичних колах існує думка про те, що до народження людина є частиною матері, адже перебуває в її утробі.

Проте можна висловити гіпотезу, що право на життя людини виникає з моменту зачаття, оскільки життя в утробі матері є необхідним етапом розвитку людини.

Водночас вона є живою людською істотою, яка має усі ознаки життя, притаманні їй з 22 тижня внутрішньоутробного розвитку, як-то: серцебиття, нервова система, повністю розвинені легені та слух, сформовані кінцівки [6]. Вітчизняний вчений С. Стеценко вважає, що початком права на життя людини необхідно визнати термін життя плоду в 22 тижні. Адже далеко не всі запліднені яйцеклітини, ембріони до 22 тижня, у подальшому виживають, пристосовуються до умов перебування, дають початок нового життя людини. Водночас плід терміном вагітності в 22 тижні, відповідно до медичних критеріїв, вже володіє багатьма ознаками майбутньої людини. Визнання саме такого періоду внутрішньоутробного розвитку як початку виникнення права на життя видається оптимальним, оскільки свідчитиме про повагу до прав і законних інтересів як плоду, так і матері, в утробі якої він перебуває [16 с. 263].

Проте це твердження досить суперечливе з огляду на те, що серцебиття і нервова система плоду розвиваються вже у період до 6 тижнів, а отже, ембріон, який вбивають шляхом абортів, відчуває біль. Це довів учасник полеміки щодо абортів Б. Натансон. У своєму документальному фільмі «Безмовний крик», де, за допомогою кадрів із реального процесу виконання абортів, доводить, що ембріон відчуває страх і біль під час процедури.

Українські правознавці наголошують, що життя та здоров'я дитини потребує охорони та захисту ще до її народження, оскільки саме недбале ставлення матері, медичних працівників чи інших осіб до ще ненародженої дитини може завдати шкоди її здоров'ю та призвести до смерті. Крім того, особливо це стосується штучного переривання вагітності просто за бажанням матері, не маючи для цього важливих медичних чи соціальних показників. Саме у таких випадках дитина виявляється не захищеною ні з боку держави, і з боку матері і позбавляється права не просто жити, а й права народитися.

Це природне право в нашій країні порушується відсутністю заборони на законодавчому рівні передчасного переривання вагітності – абортів та штучного дострокового викликання пологів у майбутніх матерів з метою позбутися вже живої, але ще ненародженої дитини. Хоча, як згадувалося, цивільне законодавство України наділяє ненароджену дитину в окремих випадках цивільною правоздатністю [2, с. 11].

Стає очевидним, що проблема правового встановлення моменту життя людини неминуче призводить до питання про штучне переривання вагітності. Одні вважають, що проблему великої кількості абортів, безперечно, потрібно вирішувати, проте не шляхом їх заборони. Інші впевнені, що законодавчі зміни покращать ситуацію. Перші схиляються до того, що жінка має право на аборт, яке, як вони вважають, закріплене в ч. 1 ст. 16 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінки і чоловіки мають однакові права вільно вирішувати питання про кількість дітей і «проміжки між їх народженням та доступу до інформації, освіти, а також засобів, які дозволяють їм здійснити це право». Таким чином, на їх думку, жінка має репродуктивний вибір: право народжувати або робити аборт. Крім того, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) не закріплює момент початку життя, однак певна практика Суду та Комісії з прав людини (далі – Комісія) з цього питання може свідчити про непоширення положень Конвенції на захист ненародженої дитини. Так, у справі «Бруггеманн та Шойтен проти Федеративної Республіки Німеччина» Комісія визнала, що не вважає для себе обов'язковим розгляд питання статусу ненародженої дитини, та припустила, що термін «кожен» не поширюється безпосередньо на ненароджену дитину. А у 1977 р. Міжамериканська комісія з прав людини встановила, що право на життя не є абсолютним, відповідним виключенням можна вважати аборти, тому легалізація штучного переривання вагітності його не порушує. У 1973 р. Верховний Суд США також встановив, що право жінки на аборт у перші три місяці вагітності нічим не обмежено

[17, с. 45]. Також прихильники абортів вважають, що ембріон не є людиною до того часу, доки не матиме вигляду, що їй характерний. Протівники ж абортів вважають це вбивством ембріона, хірургічною операцією, що може призвести до негативних наслідків для репродуктивного здоров'я жінки, а в гіршому випадку – до смерті [14, с. 33].

У дискусії про аборти серцевиною наукової проблеми є питання не лише про момент виникнення життя, а й про особовість людини. Головна відмінність між людиною і між іншими живими істотами, власне, зводиться до того, що людина є особовим буттям, якому притаманні такі фундаментальні риси, як свідомість, раціональність, воля, здатність до трансценденції, а також переживати емоційні стани і мати інтереси.

Чому суть проблеми абортів зводиться до цього? Якщо людина є особовою істотою, то вона є суб'єктом прав, які гарантують їй задоволення інтересів, а передусім це право на життя. І якщо стосовно дорослих осіб питання про їх особовість не виникає, чому воно виникає стосовно ненароджених [13, с. 254]?

За результатами проведення низки наукових медичних досліджень (УЗД та внутрішньоутробна оптична зйомка) встановлено – дитина, яку абортують, зазнає таких самих страждань, як і доросла людина, яку тортурами доводять до смерті.

Міжнародні неурядові організації стоять на позиції, що вільне проведення абортів є порушенням права дитини на життя. Така позиція підтверджується висновками сучасної ембріології.

З огляду саме на таке обґрунтування народним депутатом України Д. Голубовим було зареєстровано у Верховній Раді України проект Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2149-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмежень по проведенню операцій штучного переривання вагітності (абортів)» [15].

Так, пропонувалося ст. 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» щодо штучного переривання вагітності викласти в такій редакції: «Операція штучного переривання вагітності (аборт) може бути проведена у закладах охорони здоров'я лише у випадках та за наявності наступних обставин:

- 1) якщо вагітність несе пряму загрозу життю вагітної жінки;
- 2) наявності медичних показань щодо патології плоду, несумісної з життям дитини після народження;
- 3) зачаття дитини в результаті зґвалтування».

Відсутність у законодавстві науково-обґрунтованих правоположень щодо цієї проблеми викликає часто суспільний конфлікт, що пов'язаний із питанням заборони абортів з боку «про-лайф» та релігійних організацій.

Релігія ставиться до абортів різко негативно. Аборти засуджуються іудаїзмом, ісламом та християнством. Християнська церква пропагує те, що життя людини починається з моменту її зачаття, цим і спричинене таке ставлення до абортів.

Таким чином, релігія не безпідставно визнає аборти вбивством. Зокрема, у християнстві аборт вважається вбивством, що є порушенням заповіді «не вбивай» і є одним із семи смертних гріхів. Варто також згадати висловлення святого Василя Великого, який навчає: «Жінка, яка свідомо вбиває плід, підлягає такій самій карі, як за вбивство. Не нам належить дошукуватися, чи плід вже був сформований, чи ще був аморфний. Бо в цьому разі справедливості вимагає не тільки істота, яка мала народитися, але й той, хто спричинив їй зло, бо, як це часто буває, жінки вмирають від таких процедур. До цього додається вбивство плоду, а це вже друге вбивство, принаймні в намірі тих, хто наважується на такий крок. Однак тим жінкам не треба затягувати покуту аж до смерті, вони повинні отримати виміряну їм покуту на 10 років, а їхнє виправлення треба визначати не часом» [10].

Хоча релігійні вчення не надають відповіді на питання про момент виникнення життя, втім, однозначним є їх сприйняття факту існування життя ще до народження людини, починаючи з внутрішньоутробного розвитку.

Висновки. Отже, з огляду на досліджуване нами поняття людського життя, його ознак, внутрішньоутробних зокрема, можна вважати, що моментом його виникнення є час, коли з'являється серцебиття і розвивається нервова система. Бо в цей момент суб'єкт починає відчувати біль та

страх і, на нашу думку, з цього моменту аборти можна вважати тортурами та вбивством. І, оскільки, це життя людини, яке є, згідно зі ст. 3 Конституції України, найвищою соціальною цінністю, то, відповідно, воно потребує захищеності з боку держави починаючи з моменту його виникнення де-факто, тобто в утробі матері. Питання механізму гарантування та захисту людського життя з моменту зачаття не є предметом нашого дослідження у межах цієї статті, однак у подальшому перебуватиме у полі зору наших наукових розвідок.

Використані джерела

1. Бернард Натансон – необыкновенный свидетель правды [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.noabort.net/node/98>.
2. Богінич О. Л. Право жити чи право бути народженою? (До питання про природне право дитини на життя) / О. Л. Богінич, О. Л. Львова // Держава і право. – 2013. – Вип. 61. – С. 10–16.
3. Булеца С. Б. Право фізичної особи на життя та здоров'я (порівняльно-правовий аспект) : монографія / С. Б. Булеца. – Ужгород : Ліра, 2006. – 172 с.
4. Визначення поняття «життя» з точки зору біології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poradumo.com.ua/252019-c-25/>.
5. Визначення поняття життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biology.kiev.ua/voprosy-i-otvety/10-class-vo/dajte-opredelenie-ponyatiya-zhizn/?lang=uk>.
6. Внутрішньоутробний розвиток дитини по тижнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poradumo.pp.ua/simya-i-ditu/2649-vnutrshnoutrobniy-rozvitok-ditini-po-tizhnyah.html>.
7. Красицька Л. В. Право громадян України на життя, здоров'я, свободу і особисту недоторканність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л. В. Красицька. – Х., 1999. – 19 с.
8. Львова О. Л. Інтегративний підхід до права: теоретичний вимір та сучасні світові реалії / О. Л. Львова // Національні тенденції та міжнародний досвід сучасного праворозуміння : монографія / за заг. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юридична думка. – С. 89–129.
9. Малєина М. Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита / М. Н. Малєина. – М. : МЗ Пресс, 2000. – 244 с.
10. Мамо, збережи мені життя! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dds.edu.ua/ua/articles/2/slovo/2012/1053-mommy-save-me-life.html>.
11. Некрасов Г. Д. Плацентарний бар'єр / Г. Д. Некрасов, І. А. Суманова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medbib.in.ua/platsentarniy-barer.html>.
12. Островська Б. В. Право людини на життя від моменту її народження в контексті права та моралі / Б. В. Островська // Філософські та методологічні проблеми права. 2016. – №2. – С. 140–149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fmmp_2016_2_13.pdf.
13. Підлісний Ю. Етико-антропологічні аспекти абортів / Ю. Підлісний // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): матеріали Першого всеукраїнського круглого столу (Львів, 16–17 вересня 2005 р.). – Л. : Край, 2006. – С. 252–254.
14. Подольський В. В. Аборт та його наслідки для репродуктивного здоров'я жінок фертильного віку / В. В. Подольський // Здоров'я жінки. – 2013. – №10. – С. 32–34.
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмежень по проведенню операцій штучного переривання вагітності (абортів) : Проект Закону України від 3 жовтня 2017 р. №2149-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=pf3511=61424.
16. Стеценко С. Г. Біоюриспруденція як новий напрям правових наукових досліджень / С. Г. Стеценко // Публічне право. – 2013. – №3. – С. 259–270 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_3_36.
17. Федорова А. Л. Право на життя як невід'ємне природне право людини / А. Л. Федорова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – №83. – С. 43–49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/370/338>.

Іванів І. Р. Момент виникнення життя людини: аналітико-правовий погляд

У статті розглядаються проблеми, які стосуються полеміки щодо моменту виникнення права на життя, а також тих питань, що є похідними. Наголошується, що момент виникнення права на життя закріплений у всіх державах на різних термінах внутрішньоутробного чи раннього розвитку людини. Аналізуються та характеризуються погляди на визначення моменту виникнення права на життя з юридичного, медичного та морально-релігійного погляду. Особливу увагу у статті також звернено на питання абортів і ставлення релігії до них, відсутності визначення поняття «людина» та моменту визначення життя у сучасному українському законодавстві.

Ключові слова: людина, життя, ембріон, право на життя, аборт.

Ivaniv I. The moment of occurrence of human life: an analytical and legal view

In The article are considered problems which are related to controversy concerning the controversy about the moment of occurrence of human life and issues that are derivatives. In essence, the moment of the emergence of the right to life is enshrined in all states in different terms of fetal or early development of man. The views on determining the right to life from the medical, moral, religious, and legal point of view were analyzed and characterized. Particular

attention is also paid to the issue of abortion and the attitude of religion to them, the lack of definition of the concept of «man» in modern Ukrainian legislation.

The right to life refers to fundamental non-property rights. It is an integral part and is provided by almost all existing international legal acts and constitutions of the states.

The problem of determining the moment from which human life arises, the problem of its inviolability and legal protection, and therefore its legal boundaries, becomes of particular urgency today. In general, a comprehensive study of this topic is very important because the determination of the legal status of abortions, therapeutic cloning, the embryo and its use for medical research will depend on its results. Also selected for research, the problem directly touches ideological, ideological aspects of not only legal life, but also the life of society as a whole.

Considering the concept of human life, its features, intrauterine in particular, we can assume that the moment of its occurrence is the time when the heartbeat appears and the nervous system develops. For at that moment the subject begins to feel pain and fear and, in our opinion, from this moment abortions can be considered torture and murder. And, because, this is the life of a person, which is, according to Art. 3 of the Constitution of Ukraine, the highest social value, then, accordingly, it needs protection from the state from the moment its occurrence is de facto, that is, in the womb. The question of the mechanism of guaranteeing and protecting human life from the moment of conception is not the subject of our study within the scope of this article, but in the future we will be in the field of our scientific research.

Key words: man, life, embryo, right to life, abortion.

ВИМОГИ

щодо оформлення наукових статей, які публікуються у науково-практичному юридичному журналі «Альманах права»

Наукові статті повинні відповідати постанові Президії Вищої атестаційної комісії України від 15 січня 2003 р. № 7-05/1 «Про підвищення вимог до фахових вісн внесених до переліків ВАК України».

Загальні вимоги до структури наукових статей:

- постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, на яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- формування цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Обсяг статті не повинен перевищувати 10 сторінок (шрифт – *Times New Roman*; кегль – 14; інтервал – 1,5).

Послідовність розміщення складових статті:

- відомості про автора;
- УДК;
- назва;
- основний текст;
- використані джерела;
- анотація та ключові слова.

Вимоги до оформлення наукової статті:

- у верхній частині статті – ім'я та прізвище автора (співавторів), науковий ступінь, вчене звання, почесне звання, посада та місце роботи автора;
- нижче – універсальний десятиковий код (УДК);
- нижче – назва статті з вирівнюванням по центру сторінки та виділенням напівжирним шрифтом;
- посилання на використані джерела здійснюється у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та конкретних сторінок (наприклад: [1, с. 25–26]), а самі назви джерел наводяться у кінці статті у порядку згадування у тексті (розділ «Використані джерела»);
- у списку використаних джерел слід вказати: для періодичних видань – прізвище та ініціали автора статті, її назву, найменування та рік видання, номер, сторінки; для книг – прізвище та ініціали автора, назву книги, місто, видавництво та рік її видання, загальну кількість сторінок видання;
- анотації українською (скорочена) та англійською (розширена) мовами розміщуються після списку використаних джерел та мають містити, зокрема, прізвище, ім'я, по батькові автора (співавторів), назву статті, 6–8 речень (скорочена) та 1–1,5 сторінки (розширена) основного тексту;
- ключові слова (4–8 слів) українською та англійською мовами.

Вимоги щодо надання матеріалів:

- роздрукований примірник наукової статті (підписаний у кінці автором);
- електронний варіант статті;
- довідка про автора (співавторів) із зазначенням: прізвища, ім'я, по батькові, наукового ступеня, вченого звання, почесного звання, місця роботи й посади, контактного номера телефону (мобільний, робочий), електронної пошти та поштової адреси з індексом;
- якщо автор не має наукового ступеня, додатково подається рецензія кандидата чи доктора наук відповідної спеціальності та витяг із протоколу засідання відповідної кафедри (відділу) про рекомендацію статті до друку. Матеріали (стаття і довідка про автора) можуть надсилатися й електронною поштою (*teorija_06@inbox.ru*). Назви файлів повинні містити прізвище автора (наприклад: Іванов стаття – *doc*; Іванов довідка – *doc*).

Для зручності авторів рекомендуємо як зразок оформлення розглянути вже опубліковані статті у науково-практичному юридичному журналі «Альманах права».

Редакційна колегія залишає за собою право на рецензування, редагування, скорочення і відхилення статей. Викладені вимоги до статей мають бути суворо дотримані, у протилежному разі стаття відхиляється.

Адреса: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4, кім. 202.

Тел./факс: (044) 278-80-24

Сайт: <http://www.almanahprava.org.ua/>

E-mail: mdp_confer2012@inbox.ru